

Služba traganja i spasavanja na moru kao element sistema civilne zaštite (CZ)

UDK 627.95:355.02

Služba traganja i spasavanja na moru kao normativno utemeljena i od nadležnih organa verifikovana organizacija ne postoji na Jadranu, pa tako i na JPV. Težina ovakvog zaključka posebno se ističe ako se uzme u obzir da je SFRJ kao potpisnik Međunarodne konvencije za zaštitu ljudskih života na moru (SOLAS) preuzela obavezu organizovanja takve službe. Kao posljedica ovakvog odnosa javlja se situacija u kojoj je traganje, spasavanje i pružanje pomoći na moru prepušteno slučaju, snalažljivosti i dobroj volji pomorskih, radnih i drugih organizacija, JRM i pojedinaca, a ne dobro organizovanoj službi u kojoj su veze i odnosi između elemenata izgrađeni na određenim principima i doktrinarnim stavovima bazirani na protoku informacija.

Problem koji zadire u područje službe traganja i spasavanja jeste integralni deo naše opšte jugoslavenske pomorske delatnosti, koji je veoma ozbiljan i kompleksan. Iz toga proizlazi i puna odgovornost SFRJ u miru i ratu za funkcionisanje službe na čitavom obalnom području. Uvažavajući činjenicu da ekonomski potencijal našeg društva predstavlja jedinstvenu materijalnu bazu, i da treba gdje god je moguće objedinjavati delatnosti i kapacitete, ponuđeno razmatranje je maksimalno ispoštovalo navedeni princip.

Ceneći elemente kriterija, te uz pomoć analize organizacionih struktura i formi službe traganja i spasavanja na moru u nizu varijanti, u današnjim uslovima najpogodniju varijantu organizacije možemo izdvojiti službu traganja i spasavanja na moru kao *element sistema civilne zaštite*.

Civilna zaštita je organizirana i deluje u duhu konceptijsko-doktrinarnih stavova ONO i DSZ, doktrinarnih načela civilne zaštite, koji su ugrađeni u zakone i ostale normativne akte. Ona obuhvata osobnu i uzajamnu zaštitu radnih ljudi i građana, mere zaštite i spasavanja, jedinice, štabove i druge organe. U okviru ovih sadržaja ONO i DSZ može se iznaći mogućnost ugradnje organizacije traganja i spasavanja na moru kao elementa sistema civilne zaštite, s tim što bi se strukturni elementi organizacije civilne zaštite i organizacije osmatranja i obaveštavanja koristili kao elementi ponuđene organizacije, i to kao prikupljači, obrađivači, prenosnici i distributori informacija za potrebe funkcionisanja organizacije službe traganja i spasavanja na moru.

Na sednici Saveta za civilnu zaštitu SFRJ, koja je održana u martu 1989. godine u Beogradu, konstatovano je da je »bezbedan život ljudi - jugoslavenska briga«. Zato nema razloga da se kompetencije civilne zaštite ne prošire na bezbedan život ljudi i na moru, a u slučaju potrebe i za njihovo spasavanje. Svakako da kod ovakve vrste spasavanja postoje određene specifičnosti, ali te specifičnosti ne bi smele da utiču na buduću organizaciju kao ograničavajući faktor, jer neposrednim učesnicima u traganju i spasavanju na moru ova problematika nije strana.

Nameće se zaključak da sistem ONO i DSZ na obali i otocima, odnosno civilna zaštita i služba osmatranja i obaveštavanja, sadrže u sebi sve neophodne elemente koji su potrebni za gradnju organizacije službe traganja i spasavanja na moru.

Da bi se organizovala i razvila integralna i jedinstvena služba, te da bi ona dobila odgovarajuću važnost i mesto kao vrlo značajan element stabilnosti sistema odbrane zemlje na celokupnom prostoru JPV, i da bi služila u ratu i miru, neophodno je izanalizirati ponuđeno rešenje, a koje nameće obavezu Saveznom izvršnom veću preko Saveta za civilnu zaštitu SFRJ i saveta republika koje izlaze na more, odnosno preko republičkih štabova civilne zaštite i štabova civilne zaštite primorskih općina, da određenim prestrukturiranjem formiraju predloženu organizaciju službe traganja, spasavanja i pružanja pomoći na moru, naravno uz potrebno angažovanje zakonodavca na saveznom nivou.

Spasavanje ljudi i brodova datira iz davnina i razvijalo se u sklopu razvoja civilizacije naroda i društva.

Pomorski zakonici raznih naroda i država su tokom vekova na razne načine regulisali obavezu ukazivanja pomoći i spasavanja na moru.

Na tim osnovama je i savremeno pomorsko pravo prihvatilo načela o uzajamnoj pomoći i spasavanju u pogibelji na moru. Donosile su se razne konvencije koje su regulisale spasavanje na moru i koje je prihvatao sve veći broj pomorskih država. Paralelno s pravnim razvojem regulisanja pitanja spasavanja na moru razvijala se kako organizacija, tako i sredstva i oprema za spasavanje.

Kao pomorska zemlja obavezali smo se i dužni smo da se pridržavamo odredbi međunarodnih konvencija koje se odnose na zaštitu ljudskih života na moru, pravo mora i traganje i spasavanje na moru.

Konvenciju o traganju i spasavanju na moru (Hamburška konvencija iz 1978. god.) koja utvrđuje načela, metode i organizaciju službe za traganje i spasavanje na moru - ljudi i imovine, do sada nismo ratifikovali jer smo iz raznih pa i objektivnih razloga zaostali u razvoju i organizaciji službe traganja i spasavanja, i ista u pravom smislu reći ne postoji. Spasavanje se izvodi od slučaja do slučaja uz angažovanje raznih struktura preko lučkih kapetanija i SJS uz angažovanje i snaga i sredstava RM.

Međutim, usvojena KONO, primjenjena na uslove JPV, nameće obavezu i potrebu da se u skladu s jačanjem svih komponenata našeg samoupravnog socijalističkog društva, kao *element civilne zaštite* razvije integralna i jedinstvena služba pružanja pomoći i spasavanja na moru, te da ona dobije odgovarajuću važnost i mesto kao vrlo značajan element stabilnosti sistema odbrane zemlje, a u skladu sa međunarodnim konvencijama, zadacima KONO i principima socijalističkog humanizma.

Organizacija sistema civilne zaštite

Elementi organizacije civilne zaštite povezani su u jedinstven sistem od čije međusobne usklađenosti i funkcionalne povezanosti ovisi uspješna zaštita i spasavanje ljudi i materijalnih dobara.

Sistem civilne zaštite obuhvaća osobnu i uzajamnu zaštitu, mere civilne zaštite, jedinice civilne zaštite i štabove civilne zaštite.

U mere civilne zaštite na obali i otocima, osim postojećih (sklanjanje, evakuacija i zbrinjavanje stanovništva itd.) svakako bi trebalo uvrstiti i traganje i spasavanje ljudskih života i brodova na moru, jer to je za ovo područje jedna od najvažnijih mera. Na taj način bi organizaciju sistema civilne zaštite na JPV upotpunili i svrsihodnije organizirali.

Jedinice civilne zaštite osnivaju se od obveznika civilne zaštite u općinama, mesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada. Prema nameni, zadacima i opremljenosti, to mogu biti jedinice opšte namene i specijalizirane jedinice civilne zaštite.

Za službu spasavanja ljudskih života i brodova na moru interesante su tzv. specijalizirane jedinice civilne zaštite. One obavljaju opsežnije i složenije zadatke spasavanja i uklanjanja posledica uzrokovanih ratnim dejstvima i elementarnim i drugim nepogodama. Formiraju se u jednorodne jedinice određenih specijalnosti. Deluju prvenstveno u društveno-političkim zajednicama,

mesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada koje su ih osnovale ako zatreba i izvan tih organizacija i zajednica. Zadatke obavljaju samostalno i u suradnji s jedinicama civilne zaštite opšte namene i jedinicama oružanih snaga i u suradnji s organima bezbednosti plovidbe.

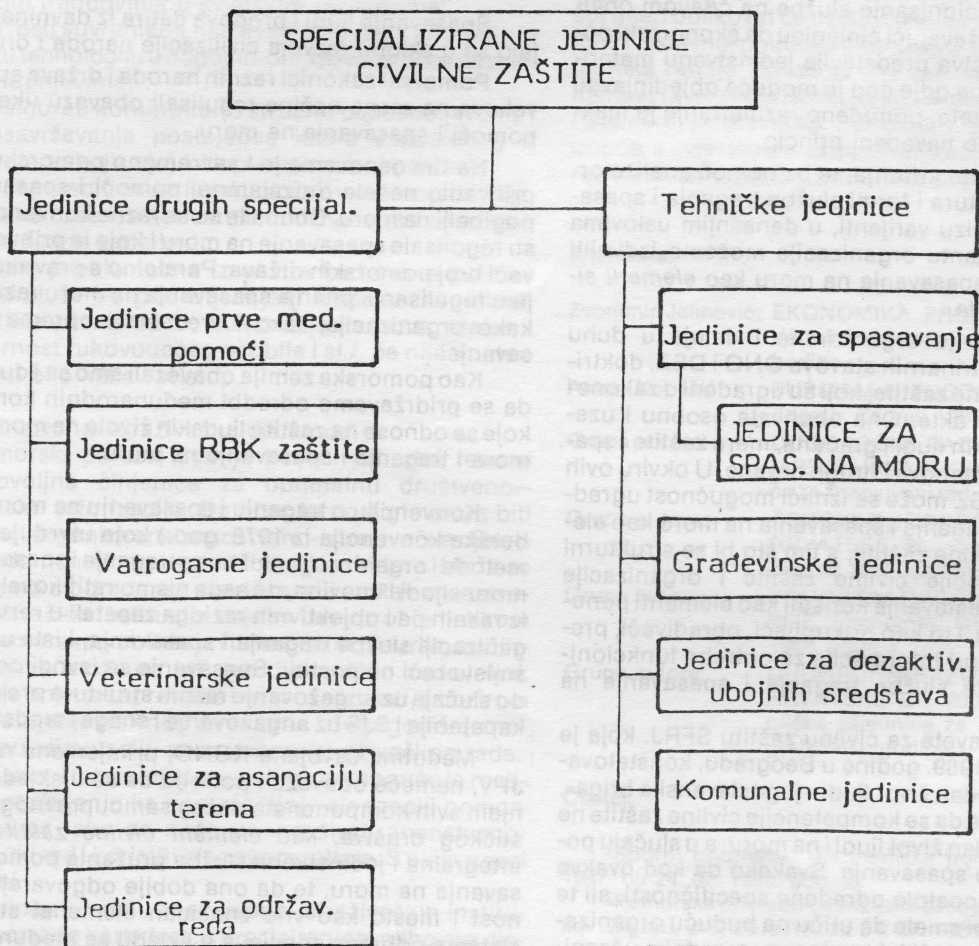
Specijalizirane jedinice civilne zaštite dele se na tehničke jedinice i jedinice civilne zaštite drugih specijalnosti.

Svakako da su ovakve jedinice formirane duž naše obale i na otocima i da bi još samo trebalo da u postojećoj šemi (šema broj 1) specijaliziranih jedinica civilne zaštite uvrstite i jedinice za službu traganja i spasavanja na moru, i time obavezati postojeće strukture za obučenosť, organizaciju i opremljenost jedinica koje će izvršavati zadatke traganja i spasavanja ljudskih života i brodova na moru.

Štabovi civilne zaštite rukovode organiziranjem, pripremanjem i svim aktivnostima na otklanjanju posledica ratnih dejstava, prirodnih i drugih nezgoda. Štabovi se organiziraju u društveno-političkim zajednicama, mesnim zajednicama, privrednim organizacijama i drugim organizacijama i zajednicama

Štabovi civilne zaštite su organi društveno-političkih zajednica, mesnih zajednica i organizacija udruženog rada koje ih osnivaju. Radom štaba civilne zaštite neposredno rukovode komandant i načelnik štaba.

S H E M A br. 1

Vrste specijaliziranih jedinica civilne zaštite

Štabovi se stručno i strukturalno sastavljaju tako da osiguraju operativno i kvalificirano pripremanje i rukovođenje svim merama i akcijama civilne zaštite i upotrebom jedinica civilne zaštite. Značajno je da štabovi u miru imaju profesionalnu jezgru koja se neposredno bavi pripremama civilne zaštite. Takav pristup osigurava kontinuirani rad i lakši prelaz iz mirnodopskih na ratne uslove.

Analizirajući organizacijsku strukturu, zadatke, mesto i ulogu, elemente i druge karakteristike civilne zaštite nameće se zaključak da problemi civilne zaštite vezani za more, obalu i otoke nisu uzeti u obzir, što je veoma veliki nedostatak. Zahvaljujući baš takvoj situaciji zanemarena je i služba traganja i spasavanja ljudskih života na moru, iako je i to deo obaveza i aktivnosti civilne zaštite, ne uzimajući u obzir obaveze iz međunarodnih konvencija koje obavezuju našu zemlju da organizira i sprovodi traganje i spasavanje ljudskih života na moru.

Sagledavajući sve varijante vezane oko organizacije službe traganja i spasavanja na moru, a pogotovu ljudskih života, uzimajući u obzir i iskustva drugih zemalja s velikom pomorskom tradicijom a da bi dotična služba bila u funkciji sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, nameće se veoma praktično rešenje dotičnog problema na taj način da se traganje i spasavanje na moru smatra kao element sistema civilne zaštite. To ne bi bila neka veštačka tvorevina, već bi to bio logičan i potpuno opravdan zahtev. Na taj način bi se konačno rešio i taj veliki problem, a samo rešenje ne bi naručilo strukturu civilne zaštite, već bi jednostavno bilo integrisano u postojeću. Da bi ideja bila ostvarena i potpuno zaživela, neophodno je da zakonodavac reguliše odnose i tako stvori uslove, a time i obavezu civilnoj zaštiti, odnosno postojećim strukturama na obali i otocima da preuzmu obavezu i organizuju službu traganja i spasavanja ljudskih života i na moru.

Saradnja civilne zaštite s ostalim strukturama ONO i DSZ za potrebe službe traganja i spasavanja na moru

Zajedničko sudelovanje civilne zaštite s ostalim društvenim strukturama u zaštiti i spasavanju stanovništva i materijalnih dobara, mora biti što bolje organizovano i provedeno, jer se jedino dobro organizovanom saradnjom mogu osigurati optimalni uslovi zaštite i spasavanja. Tu saradnju treba organizovati među svim elementima sistema ONO i DSZ. Osobito je značajna saradnja civilne zaštite s oružanim snagama, službom osmatranja i obaveštavanja kao i s ostalim organizacijama.

Saradnja se ponajprije organizuje u primeni preventivnih mera zaštite. Osim toga, saradnja se organizuje i u spasavanju i uklanjanju posledica ratnih dejstava i elementarnih nepogoda, kako na kopnu tako i na moru i priobalnom području.

Ovo podrazumeva i saradnju u objektivno najtežim uslovima rata i mirnodopskih katastrofa. Da bi ceo sistem funkcionisao mora se ostvariti posebna saradnja između civilne zaštite i službe osmatranja i obaveštavanja. Ta saradnja je nužna radi pravovremenog obaveštavanja stanovništva o nailasku opasnosti od ratnih dejstava i elementarnih nepogoda, jer u slučaju zakasnelog obaveštavanja umnogome se smanjuje učinak mera zaštite i spasavanja, pa se gubici stanovništva najčešće udvostručuju.

Rukovođenje zajedničkim snagama i sredstvima u akcijama spasavanja i uklanjanja posledica poverava se štabovima civilne zaštite kao operativno-stručnim organima za pripremu i organizaciju sistema civilne zaštite. Stoga i predlog da traganje i spasavanje na moru bude element CZ ima svoju opravdanost.

Saradnja civilne zaštite može se ostvariti i sa organizacijama civilne zaštite ostalih zemalja ako je to od zajedničkog interesa, ili sa službom traganja i spasavanja zemalja koje izlaze na Jadransko more.

Služba osmatranja i obaveštavanja u funkciji traganja i spasavanja na moru.

Prilikom spasavanja bitno je da se što pre sazna za udes, odnosno pravovremeno javljanje i obaveštavanje o udesu predstavlja jedan od bitnih momenata u akcijama spasavanja. Podaci moraju biti što pre dostavljene nosiocima spasavanja. Da bi rukovodstvo moglo pravovremeno i neprekidno primiti informacije potrebna mu je neposredna veza sa teritorijom iz njene nadležnosti kako bi moglo imati stalni uvid u situaciju a time i poduzimati konkretne mere koje nalaže data situacija na mestu udesa.

Prema tome proizilazi da bi, za potrebe organizacije službe traganja i spasavanja na moru, teritoriju trebalo prekriti odgovarajućom mrežom osmatranja i obaveštavanja i povezati sa već postojećim infrastrukturna sistema veza.

Danas, u svakoj opštini formirani su centri osmatranja i obaveštavanja, opremljeni modernim sredstvima veze, uz mogućnost rada sa svim postojećim sistemima iz civilnog i vojnog sektora. Služba u centru je permanentna. Znači da se potrebe službe traganja i spasavanja na moru za mrežom osmatranja i obaveštavanja mogu zadovoljiti iz već postojećih centara veza. Stoga nisu niti potrebna posebna materijalna ulaganja, već verovatno prilagodljivost postojećeg sistema veza novonastalim potrebama.

U celini može se reći da nam taj sistem omogućava pravovremeno otkrivanje svih opasnosti a time su stvorene realne mogućnosti za aktiviranje delova ili celine sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Njegov glavni deo dejstvuje i u miru, pa na taj način obezbeđuje znatan deo mirnodopskih informacionih potreba društva. Centri za osmatranje i obaveštavanje su tako opremljeni da nema tehničkih smetnji da svojim informacijama ulaze u sistem vazdušnog osmatranja i javljanja oružanih snaga, da primaju njihove informacije i distribuiraju ih.

Osim vazdušnog osmatranja i javljanja (VOJIN) za praćenje situacije na moru i priobalnom području u vezi osmatranja i javljanja za potrebe Ratne mornarice i oružanih snaga uopšte, postoji organizacija službe osmatranja i javljanja (OSOJ), koja je isto tako povezana sa centrima za osmatranje i obaveštavanje, pa su u obostranoj mogućnosti za razmenu potrebnih informacija.

Daljnje opremanje, obuka i uvežbavanje sistema osmatranja i obaveštavanja za rad u svim uslovima, koje nam rat može nametnuti, ostaće i nadalje jedan od značajnih zadataka naših odbrambenih priprema.

Osim već organizovanih centara za osmatranje i obaveštavanje, koji čine jedinstven sistem u SFRJ, postoje i takozvane službe redovne delatnosti i specijalne službe koje su isključivo namenjene za osmatranje i obaveštavanje o situaciji na moru i priobalnom području, a za potrebe sigurnosti plovidbe i službe traganja i

spasavanja na moru. „Plovput“ je glavni nosilac pomorske radio-službe na jugoslavenskoj obali Jadranskog mora, čije je sedište u Splitu, a u svom sastavu poseduje radio-stanice u Rijeci, Splitu, Dubrovniku i Baru.

Sve ove stanice obavljaju službu bdenja na međunarodnim frekvencijama za opasnost i to na 500 kHz za radio-telegrafiju i 2182 kHz za radio-telefoniju.

Današnja organizacija naših obalnih radio-stanica, kao i radio-mreža „Plovputa“ osigurava bdenje na prostoru Jadrana, a isto tako i siguran i pravovremen protok informacija na relaciji brod - obala i obratno. Pored ovoga omogućen je ulazak u sistem veza sistema za osmatranje i obaveštavanje oružanih snaga i društveno-političkih zajednica, što sve skupa obezbeđuje protok informacije o stanju na prostoru našeg dela Jadrana.

Osim što učestvuju u izviđanju i izveštavanju, naše obalne radio-stanice su vrlo važan faktor u prenošenju saopštenja i sporazuma o organizaciji traganja i spasavanja koji se vrše između brodova na moru i organizacija na kopnu.

Radio-stanice „Plovputa“ koje su locirane na svetionicima i brodovima mogu, po potrebi, obavljati službu osmatranja i obaveštavanja pri traganju, spasavanju i pružanju pomoći na moru. Svetionici su ustvari i osmatračke stanice.

Obalne radio-stanice i preventivno deluju na sigurnost plovidbe emitiranjem upozorenja, prognoza i pregleda vremena, kao i emitiranjem radio-oglasa.

U interesu poboljšanja sigurnosti plovidbe na našem delu Jadrana i što efikasnijeg sudelovanja radio-službe u traganju i spasavanju na moru neophodno je povećati broj obalnih radio-stanica, uvesti permanentno bdenje na svim obalnim stanicama, te što veći broj malih brodova i drugih plovila u obalnoj plovidbi snabdeti odgovarajućim radio-uređajima za vezu i radio-navigaciju što bi bilo potrebno regulisati odgovarajućim propisima.

Na Jadranskom pomorskom vojištu, u okviru DPZ, organizovan je i uspešno funkcionira sistem osmatranja i obaveštavanja. Možemo reći da nam taj sistem omogućava pravovremeno otkrivanje svih opasnosti, pa tako i oni koje se odnose i na traganje i spasavanje na moru.

Zahvaljujući takvim mogućnostima nije potrebno organizovati neki novi sistem za potrebe službe traganja i spasavanja na moru, jer postojeći pruža sve što je neophodno da bi formirana organizacija službe traganja i spasavanja na moru mogla izvršavati svoje zadatke.

Analizirajući organizacijsku strukturu, zadatke, mesto i ulogu, elemente i druge karakteristike civilne zaštite, nameće se zaključak da problemi civilne zaštite vezani za more, obalu i otoke, nisu uzeti u obzir što je veoma veliki nedostatak. Zahvaljujući baš takvoj situaciji zanemarena je i služba traganja i spasavanja ljudskih života na moru, jer je i to obaveza i aktivnost civilne zaštite na Jadranu, bez obzira na obaveze naše zemlje koje proističu iz Konvencije o spasavanju ljudskih života na moru.

Sagledavajući sve varijante vezane oko organizacije službe spasavanja na moru, a pogotovu ljudskih života, uzimajući u obzir i iskustva drugih zemalja s velikom pomorskom tradicijom, a da bi dotična služba bila u funkciji sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, nameće se veoma praktično rešenje dotičnog problema na taj način da se služba traganja i spasavanja na moru smatra kao element civilne zaštite. To ne bi bila neka veštačka tvorevina već logično i potpuno opravdano rešenje. Na taj način bi se konačno rešio i taj veliki problem, a samo rešenje ne bi opteretilo strukturu civilne zaštite, već bi jednostavno bilo integrirano u postojeći sistem CZ. Da bi ideja bila ostvarena i potpuno saživela, neophodno je da zakonodavac regulira formiranje celokupne organizacije službe traganja i spašavanja na moru i tako stvori uslove, a time i obavezu civilnoj zaštiti, odnosno postojećim strukturama CZ na obali i otocima da preuzmu i organizuju službu traganja i spašavanja ljudskih života na moru.

Literatura:

1. Branko Mamula, Savremeni svijet i naša odbrana
2. Spasavanje ljudskih života na moru - naučne rasprave, Mornarički glasnik, Beograd 1971. god.
3. Vojna enciklopedija - Spasavanje na moru
4. Pomorska enciklopedija - Spasavanje na moru
5. Strategija oružane borbe, 1983. god.
6. Zakon o ONO, Službeni list SFRJ, br. 21/82. strategije oružane borbe, VIZ, Beograd 1986. god.

